

De vleesmarkt en de stadsvleeshal

door Cor Tubée

Inleiding

Net zoals in de huidige tijd droeg ook vroeger de overheid zorg voor een zo goed mogelijke voedselhygiëne. Tegenwoordig wordt een en ander geregeld in de Warenwet 1935, de Vleeskeuringswet 1919 en de Deconstructiewet 1957. Voorheen werden veelal bij plaatselijke verordeningen regels gesteld, zoals ook in Weert gebeurde met betrekking tot de verkoop van geslacht vlees.

In vele steden werden vleeshallen hiervoor gebruikt en sinds 1768 beschikte ook Weert over een dergelijke hal waar de slaggers vlees konden verkopen. Het volgende artikel handelt over deze stadsvleeshal en de vleesmarkt.

De situatie tot 1768

In 1767 besloot de magistraat van Weert een vleeshal in te richten om het bederven van vlees tegen te gaan. Voordien werd vlees verkocht op het marktplein. Voor het slachten van dieren, zowel bestemd voor de verkoop als voor eigen gebruik, moest vanaf 1580 accijns (belasting) betaald worden. In dat jaar stelde de magistraat de volgende bedragen vast: voor een degelijke os moest 15 stuiver betaald worden, voor een koe, kleine os en goede vaars 8 stuiver, voor een rund van een jaar of een goed varken 5 stuiver, en voor een schaap, big, klein varken of kalf 3 stuiver. De accijns diende als middel om de stadskas te spekken.

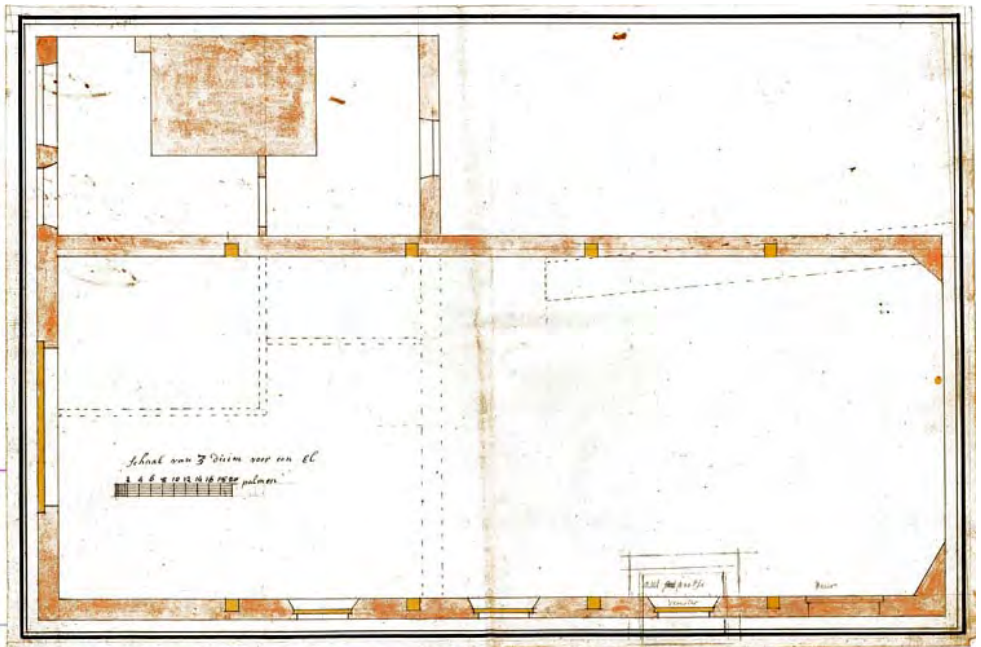
De slaggers en anderen die wilden slachten, dienden dit eerst aan te melden bij de accijnsmeesters, die de belasting inden. Op overtreding van dit gebod stond een boete van 60 stuiver en verbeurdverklaring van het beest. De boete kwam ten goede aan de burgemeester voor de gemeente en degene die de overtreding meldde. De naam van de aanbinger werd niet bekendgemaakt. Recidivisten mochten een jaar lang geen beesten slachten. Bij overtreding van dit verbod zouden zij door het gerecht veroordeeld worden. Het vorenstaande gold ook voor vreemdelingen van buiten het territorium van de schepenbank, die geslachte beesten in Weert ter markt wilden brengen.

De vleeshouwers en de bewoners van de huizen waar de beesten geslacht werden, moesten de accijnsmeesters te allen tijde in staat stellen om deze te visiteren. Bij weigering zouden de overtreders door het gerecht veroordeeld worden.¹

Of deze accijns daadwerkelijk reeds direct na 1580 werd geheven, is onzeker. In de stadsrekening van 1604/1605 werd de vleesaccijns namelijk voor het eerst als inkomstenbron opgevoerd. Hierbij zij wel aangetekend dat elf stadsrekeningen uit de periode 1580-1604 ontbreken of onvolledig zijn. Blijkens de overige veertien rekeningen werd in die jaren geen vleesaccijns geheven.

In de loop der jaren werd de vleesaccijns door de magistraat verpacht. Rond 1650 kregen de pachters voor een degelijke os 6 stuiver, voor een koe, kleine os en goede vaars 4 stuiver, voor een rund van een jaar en een goed varken 2 stuiver, en voor een schaap, big, klein varken of kalf 1½ stuiver. Bepaald werd dat de burger die uitsluitend voor eigen gebruik een beest slacht, geen accijns meer hoeft te betalen.²

Op 2 november 1718 verordonneerde de magistraat dat de slachters het vlees pas in stukken mochten hakken, wanneer zij daarvan vooraf kennis hadden gegeven aan de pachters of collecteurs. De reden van deze maatregel was fraude met de vleesaccijns tegen te gaan. In 1739 ontstond een geschil tussen de magistraat van Weert en die van Nederweert over het al dan niet aan de slaggers van Nederweert toekennen van het recht om geslachte beesten in helften of kwarten in Weert ter markt te brengen, waarvoor

Plattegrond van de vleeshal (NAW, inv.nr. 1273).

naar evenredigheid accijns betaald zou worden. De magistraat van Nederweert stelde dat de slagers van Nederweert dit in het verleden steeds hadden gedaan wat nooit moeilijkheden had opgeleverd. De magistraat van Weert was van oordeel dat bij het ter markt brengen van het vlees in delen van dieren de vleesaccijns gedeeltelijk ontdoken kon worden. Er konden immers vooraf delen van dieren verkocht worden zonder dat daarvan accijns werd betaald. De magistraat had daarom bepaald dat in alle gevallen het volle pond betaald moest worden. Bij keizerlijk decreet van 26 november 1739 werd beslist dat de magistraat van Weert op marktdagen slachters bij de stadspoort kon laten visiteren om kwantiteit en kwaliteit van het vlees vast te stellen.³

Op 7 juni 1722 maakte de magistraat bekend dat ten aanzien van het vlees van beesten die in Weert worden geslacht of van buiten daarin gebracht worden, aan de collecteurs de volgende accijns betaald moet worden: voor een os 24 stuiver, voor een koe 16 stuiver, voor een rund met brede tanden ook 16 stuiver, voor een rund met kalvertanden 8 stuiver, voor een melk drinkend kalf 6 stuiver, voor een schaap of lam ook 6 stuiver, en ten slotte voor een varken 12 stuiver. Iedere overtreding werd bestraft met een boete van 2 goudgulden en verbeurdverklaring van het vlees.⁴ In 1740 werd de boete vastgesteld op 6 goudgulden.⁵

De situatie van 1768 tot 1829

Op 18 december 1767 verordonneerde de magistraat met toestemming van vele vleeshouwers uit Weert en Nederweert om het bederven van het vlees door de hitte in de zomer en de invloed van regen en het slechte weer in de winter tegen te gaan, dat in de lege ruimte aan de linkerzijde onder het stadhuis een vleeshal ingericht zal worden. Na het gereedkomen daarvan mochten de slagers hun vlees niet meer op de markt of op andere plaatsen verkopen. Verkoop mocht alleen nog plaatshebben in de vleeshal op plaatsen die jaarlijks door loting werden aangewezen. De pachtsom zou in overeenstemming met de plaats variëren van tien schellingen voor de beste plaatsen tot zes schellingen voor de minst goede plaatsen.

De pachtsommen dienden betaald te worden aan de binnenburgemeester, die opdracht kreeg de vleeshal op korte termijn in te richten. De kosten daarvan zouden uit de opbrengst van de accijnzen bestreden worden.

Slagers die hun vlees toch op andere plaatsen verkochten, zouden een boete krijgen van twee ducatonen voor iedere overtreding.⁶

Op 20 februari 1768 keurde het Hof van Gelre te Roermond de ordonnantie goed.⁷

De plaatsen in de vleeshal werden op 16 juni 1768 bij loting uitgegeven aan de slagers van Weert en Nederweert voor de tijd van een jaar. De plaats aan de linkerkant van de ingang kreeg het nummer 1 en de plaats aan de rechterkant van de ingang kreeg nummer 2. De plaatsen aan de linkerkant werden vervolgens oneven en de plaatsen aan de rechterkant even doorgenummerd. Alle plaatsen waren vijf Rijnlandse voet lang.⁸ Voor de eerste vier plaatsen moesten jaarlijks 10 schellingen betaald worden, voor de plaatsen vijf tot en met acht 9 schellingen, voor de plaatsen negen tot en met twaalf 8 schellingen, voor de plaatsen dertien tot en met zestien 7 schellingen, en voor de plaatsen zeventien en achttien 6 schellingen.⁹

Op 26 juni besloot de magistraat dat binnenburgemeester Claessens gedurende drie achtereenvolgende jaren de inkomsten uit de vleeshal zou trekken ter dekking van de onkosten die hij voor de inrichting van de hal had gemaakt.¹⁰ Uit de stadsrekeningen blijkt dat de inkomsten van de hal in de periode 1768-1774 jaarlijks ten goede van de (voormalige) binnenburgemeester zijn gekomen.

In 1769 bedroeg de pacht som: 5 gulden voor de plaatsen één tot en met vier, 4 gulden en 10 stuiver voor de plaatsen vijf tot en met acht, 4 gulden voor de plaatsen negen tot en met twaalf, 3 gulden en 10 stuiver voor de plaatsen dertien tot en met zestien, en 3 gulden voor de plaatsen zeventien en hoger.¹¹

In verband met een besmettelijke ziekte onder het hoornvee in de Meierij van 's-Hertogenbosch en in Kleef had het Hof van Gelre op 28 september 1768 de invoer van hoornvee dat niet is voorzien van een gezondheidsverklaring, verboden. Voor de invoer van huiden en vellen gold hetzelfde verbod.¹² Omdat bij nacht en ontij vreemde beesten zonder dat aan dit plakkaat voldaan werd, binnengebracht en geslacht werden, besloten de magistraten van Weert en Nederweert op 15 november 1769 dat in de toekomst alle slagers of anderen die runderen of kalveren komen slachten en het vlees ter markt brengen, gehouden zullen zijn bij het vlees een wettige attestatie te hebben op de voet van het plakkaat, voor zover het vlees van buitenlandse beesten betrof. Indien het vlees van inlandse beesten was, diende er een verklaring van een der regenten te zijn met vermelding van de naam van degene van wie het beest was gekocht. De vellen van de geslachte beesten moesten gevoegd worden bij het vlees waar dit ter markt werd gebracht, doch ten aanzien van de beesten die in Nederweert geslacht werden en daar of in Weert ter markt werden gebracht, kon volstaan worden met het vertonen van de vellen van de geslachte beesten aan de burgemeester van Nederweert. Deze moest een verklaring afgeven dat alles correct in zijn werk was gegaan. De verklaring moest met het vlees aan de keurmeester worden getoond.¹³

In 1784 kreeg binnenburgemeester W.F.Malingrez opdracht van de magistraat om in de vleeshal een nieuwe tegelvloer te laten leggen.¹⁴

De jaarlijkse opbrengst van de vleesaccijns, die tot de Franse tijd werd geheven, varieerde sterk van 99 tot 650 gulden. De accijns droeg slechts in geringe mate bij tot de totale inkomsten der stad. De opbrengst bedroeg maar ca. 6,6% van die der bieraccijns in de 17de en 18de eeuw.¹⁵

Op 23 juli 1799 besloot de magistraat de pachttermijn op drie jaar te bepalen en de pachtsommen vast te stellen op 15 frank voor de eerste vier plaatsen, 12 frank voor de volgende vier plaatsen, 9 frank voor de plaatsen negen tot en met twaalf, 6 frank voor de plaatsen dertien tot en met zestien, en 3 frank voor de drie laatste plaatsen.

Op 18 augustus werd besloten dat de eerste zeven plaatsen zullen worden toegewezen aan slagers uit Weert en de resterende zeven aan de slagers uit Nederweert. Deze laatsten wensten met deze regeling niet akkoord te gaan, waarna alleen loting tussen de Weerter slagers plaatshad.

Tussen de slagers bleek onenigheid te bestaan, want op 13 december 1804 zag de burgemeester zich genoodzaakt een politiereglement vast te stellen. Slagers uit de gemeente Weert klaagden namelijk dikwijls over de slagers die indertijd geweigerd hadden mee te doen aan de openbare verpachting van de plaatsen in de vleeshal, en nu hun vleesbanken op het marktplein plaatsten vóór de poort van de vleeshal en de toegang daarvan belemmerden, tot grote schade van de pachters die aan de gemeente de vastgestelde pachtsom betaalden.

Behalve de overlast en de schade, die het gevolg waren van dit optreden, was het naar het oordeel van de burgemeester belangrijk voor het welzijn van de burgers om een politiereglement vast te stellen met betrekking tot de uitstalling en de verkoop van levensmiddelen, en in het bijzonder om slagers te verbieden hun vlees op onbeschutte banken uit te stallen waar het voortdurend aan weer en wind is blootgesteld.

Artikel 1 bepaalt dat het aan slagers en alle andere personen verboden is onbeschutte banken op de Markt te plaatsen of op enige andere plaats in de gemeente Weert om er hun vlees en andere levensmiddelen ten verkoop uit te stallen.

Ingevolge artikel 2 zullen de plaatsen die niet meer in de hal ingenomen worden, bezet worden door de slagers en andere gepatenteerde personen die zich voor de verloting daarvan aanmelden tegen de vastgestelde pachtsommen (15, 12, 9, 6 en 3 frank).

Volgens artikel 4 zullen alle slagers en anderen die hun levensmiddelen buiten de hal willen uitstallen, op de Markt, in de straten, voor de huizen of op andere openbare plaatsen, verplicht zijn plaats in te nemen onder overdekte kraampjes, en in dat geval zal iedere slager gehouden zijn aan de gemeentelijke kas een frank per dag te betalen voor de plaats die hij zal innemen. Dit was een zeer fors bedrag vergeleken met de pachtsommen die voor een geheel jaar gelden, en het gevolg was dan ook dat het aantal verpachte plaatsen steeg van vijf tot zestien. Op 27 juli 1805 werden de plaatsen voor het eerst bij opbod verpacht en werd er niet meer geloot tegen vastgestelde pachtsommen.¹⁶

In de verpachtingsvoorwaarden werd op 25 januari 1819 bepaald dat de verpachting der plaatsen zal geschieden voor drie, zes of negen jaar, te beginnen op 1 januari 1819.¹⁷ In werkelijkheid hield men zich de eerste dertig jaar van de 19de eeuw niet altijd aan de vastgestelde pachttermijnen, want de verpachting van 1805 werd gevolgd door verpachtingen in 1814, 1819, 1824 en 1829. De termijn van deze laatste verpachting zou eindigen op het tijdstip waarop de nieuwe vleeshal in gebruik zou worden genomen. Het aantal verpachte plaatsen varieerde in de periode 1768-1829 van vier tot vierentwintig.

Ter voorkoming van de nadelige gevolgen die kunnen ontstaan uit het verkopen van onrein of ongezond vlees besloot de gemeenteraad op 9 januari 1827 dat alvorens iemand enig vlees in de stadsvleeshal zal mogen brengen, de geslachte beesten eerst levend door een der keurmeesters moeten zijn goedgekeurd en het vlees na de slachting door de keurmeester rein en gezond moet zijn verklaard. Op overtreding staat een boete van één tot zeven gulden, confiscatie van het afgekeurde vlees en, naar omstandigheden, een verbod voor de overtreder om gedurende zes maanden vlees in de hal te brengen of elders binnen de gemeente te verkopen.

Aan het gemeentebestuur van Nederweert werd verzocht om de voor de slacht bestemde dieren aldaar eveneens door een keurmeester te laten onderzoeken, die ingeval van goedkeuring een bewijs daarvan aan de slachter moet geven.

Alle vreemde slagers die niet over een dergelijk bewijs beschikten, zullen niet met hun vlees in de stadsvleeshal toegelaten worden.¹⁸

In 1828 reclameerden de slagers tegen de betaling van de pacht prijs van de hal over

Schilderij uit 1853, vervaardigd door Sassen. Rechts naast de toren de vleeshal.

1827, omdat zij de pacht voor dat jaar opgezegd zouden hebben. De gemeenteraad besloot echter op 3 september 1828 om de klacht ongegrond te verklaren. De pacht prijs voor 1828, die ten tijde dat de slagers de hal moesten verlaten, was beginnen te lopen, zou niet ingevorderd worden. Na hernieuwde klachten van de slagers besloot de raad op 6 september om de pachtsom voor 1827 met een derde te verminderen.¹⁹

Vanaf 5 april 1828 mocht de hal niet meer voor de verkoop van vlees worden gebruikt. Totdat het voor nieuwe vleeshal bestemde lokaal zou zijn ingericht, moesten de slagers hun vlees aanbieden in tenten, die vanwege het gemeentebestuur op de Korenmarkt werden opgericht en die zij gedurende de zaterdagse markt met grijs doek behoorden te overdekken. De keuze der plaatsen zou bepaald worden door de hoogte der pacht prijzen in de hal. Het was de slagers ten strengste verboden hun vlees op een andere plaats ten verkoop aan te bieden.²⁰

Op 2 april had pastoor Scheyven in een brief aan de burgemeester de vrees uitgesproken voor overlast die de verkoop van vlees in de naast de kerk geplande vleeshal zou veroorzaken. Zijns inziens zouden het uitbenen van vlees, het blaffen van honden die meestal aanwezig zijn, en het geroep van mensen de eredienst in de kerk verstoren. Het verzoek van de pastoor om een andere locatie te zoeken voor de verkoop van vlees werd evenwel niet gehonoreerd.²¹

De situatie van 1829 tot 1882

Op 9 oktober 1829 besloot de gemeenteraad dat het naast de toren van de St. Martinuskerk staande wachtlokaal met de daarachter gelegen chaisehuisjes²² tot een vleeshal omgebouwd zouden worden. De stadsbouwmeester kreeg opdracht een plan te maken.²³ Reeds in 1641 was er sprake geweest van de bouw van een vleeshuis op die plaats waarvoor een bedrag van 1300 gulden was gereserveerd. Tot uitvoering is het evenwel niet gekomen.²⁴

Burgemeester en wethouders werden op 19 oktober 1829 door de gemeenteraad gemachtigd om over te gaan tot openbare aanbesteding van de bouw van de stadsvleeshal. Het oude schoollokaal op het kerkhof zou ingericht worden tot: 1. een wachtkamer; 2. een kamer voor brand- en armmeesters; 3. een ruimte voor het stallen van de sjezen.²⁵

Op 15 oktober 1829 verklaarde de koopman Frans van Es ten behoeve van de realisering van een nieuwe stadsvleeshal afstand te doen van alle rechten welke hij had op het secreet, de mestkuil en verdere grond, gestaan en gelegen ter zijde van de kerktoren tussen het stadswacht- en brandspuithuis en de chaisehuisjes. De gemeente betaalde hem daarvoor een schadevergoeding van f 50,-.

De openbare aanbesteding van de bouw van de hal vond plaats op 22 oktober 1829. Uit bestek en voorwaarden blijkt dat de stad de aannemingsom binnen tien jaar na de aanbesteding jaarlijks met een tiende gedeelte zou aflossen. De aannemer zou jaarlijks 5% rente voor de telkens aan hem afgedragen sommen aan de stad vergoeden, en zou gedurende tien jaar de gehele opbrengst van de hal genieten. Deze zou daartoe door het stedelijk bestuur verpacht of op basis van een prijsstelling verloot worden. Verder zou er een verbod uitgevaardigd worden om vlees buiten de vleeshal ten verkoop te stellen of te verkopen.

De stedelijke regering was bevoegd de gehele aannemingsom vóór het verstrijken van de termijn van tien jaar te voldoen, waarna zij de volle eigendom en het genot van de hal kreeg en de aannemer van het onderhoud was ontslagen.

Het werk werd gegund aan de laagste bieder Petrus Bartels, timmerman te Helmond, voor de som van f 500,-. Op 17 maart 1831 droeg Petrus Bartels zijn vordering op de stad Weert, op dat moment bedragende negen tiende van de aannemingsom, alsmede het recht op de opbrengst van de hal gedurende de resterende negen jaar, over aan Wilhelmus Princen, voerman op de Biest.²⁶

De raad verbood op 5 december 1829 om vers geslacht vlees, varkensvlees uitgezonderd, langs de deuren te venten of buiten de stadsvleeshal te verkopen. Ieder die dergelijk vlees wenste te verkopen, zou dit moeten doen in de stadsvleeshal op de plaats die door de toezichthouder zou worden aangewezen. Op overtreding stond een boete van vijftig cent tot drie gulden.²⁷

Vanaf 1831 werden de plaatsen in de vleeshal per jaar verpacht, en sinds 1837 werd in de verpachtingsvoorwaarden bepaald dat het ter voorkoming van bedrog met betrekking tot het verkopen van onrein vlees verboden is het geslacht vee anders (in kleinere stukken) dan in vier leden gehakt in de hal te brengen.²⁸

Ingevolge het Politie-reglement der stad Weert van 28 september 1837 was het verboden vlees te verkopen, waarvan het beest niet eerst levend en daarna geslacht, door de stadskeurmeesters was goedgekeurd. Het was verder verboden zonder toestemming van de politie vers vlees, met uitzondering van varkensvlees, te verkopen buiten de stadsvleeshal.²⁹

Sinds 1847 werd in de verpachtingsvoorwaarden bepaald dat in de vleeshal geen geitenvlees verkocht mag worden.³⁰ Op 1 september 1848 klaagden enkele slagers bij de burgemeester over de onhygiënische toestanden in de hal en de ondraaglijke stank die van de hal uitging.³¹

Op 20 september en 26 november 1858 stelde de gemeenteraad een reglement vast op de verkoop en de keuring van vlees enz. De keurmeesters van het vee en het vlees wor-

den ten getale van twee door burgemeester en wethouders aangesteld en worden ook door hen ontslagen.

Binnen acht dagen moeten de binnen de gemeente wonende slagers aangifte doen van de plaats die zij voor het slachten van vee gebruiken. Het is zonder schriftelijke vergunning van het hoofd der plaatselijke politie verboden buiten de aangegeven plaats te slachten of vee schoon te maken en bloed, afval en ingewanden van geslachte dieren langs de openbare straat te doen uitlopen of daarop te werpen. De slagers zijn verplicht vóór het slachten van enig stuk vee schriftelijk van die slachting kennis te geven aan de eerste keurmeester, waarna één der keurmeesters op de slachtplaats het vee zal keuren. Geen vee mag geslacht worden zonder dat het vooraf door een keurmeester is gekeurd en nadat bewijs van vergunning tot slachten verkregen is.

Na het slachten wordt het geslachte vee wederom gekeurd. Op de eerste vordering van de keurmeester zijn de slagers verplicht de vergunning tot slachten te tonen, alsmede het hart, de long, de lever en de milt van het geslachte vee.

Afgekeurd vlees moet onmiddellijk door de eigenaar op een door burgemeester en wethouders bestemde plaats begraven worden ter diepte van minstens een el.

Het is zonder vergunning van de politie verboden vers vlees buiten de stadsvleeshal te verkopen of te koop te stellen. Het vlees mag alleen in vierde delen in de hal gebracht worden en van oktober tot en met maart niet voor zeven uur 's morgens en in de overige maanden niet voor vijf uur 's morgens.

Vers vlees mag van buiten de gemeente alleen ingevoerd worden met een bewijs van oorsprong en keuring, afgegeven door een wettig aangestelde keurmeester in de plaats van oorsprong. Het vlees mag alleen in vierde delen worden aangevoerd en moet onverwijld naar de door burgemeester en wethouders aangewezen plaats gebracht worden om daar te worden gekeurd.

Het is verboden bedorven, ongekeurd of afgekeurd vlees te verkopen, te koop te stellen of weg te geven. Gestorven of afgemaakt vee moet door de eigenaar onder toezicht van de politie begraven worden.

De bepalingen van de verordening zijn niet van toepassing op het slachten van varkens en het verkopen van varkensvlees. Het is echter verboden varkens aan of op de openbare weg te slachten of schoon te maken.³²

Met ingang van 1859 werden in de verpachtingsvoorwaarden de verbodsbepalingen ten aanzien van het geitenvlees en het in de hal brengen van geslacht vee anders dan in vier stukken gehakt, geschrapt.³³

Op 8 maart 1860 stelde de gemeenteraad een verordening betreffende de heffing van standgeld in de vleeshal vast. Ingevolge artikel 1 zal met ingang van 1 juni 1860 een plaatsgeld in de stadsvleeshal geheven worden. Artikel 2 bepaalt dat voor de acht eerste plaatsen f 8,- per jaar per plaats geheven zal worden en voor de plaatsen negen tot en met twaalf f 6,- per jaar.

Indien er meer plaatsen nodig mochten zijn dan deze twaalf, zullen burgemeester en wethouders de bevoegdheid hebben plaatsen te verkleinen.³⁴ De toewijzing der plaatsen zal geschieden door loting tussen de gegadigden, die zich ter secretarie moeten laten inschrijven.

Het in gebruik geven der plaatsen door middel van het lot zal slechts plaatshebben nadat vooraf toewijzing daarvan bij openbare verpachting is beproefd en alleen ten aanzien van de plaatsen die niet tot een hogere prijs als in artikel 2 bepaald, worden geveild. De plaatsen die bij verpachting in gebruik worden gegeven, vallen niet onder de toepassing van de verordening.

Blijkens de toelichting zijn de prijzen der plaatsen berekend naar de kosten van de bouw en het onderhoud van de hal. De realisering van de hal heeft destijds een bedrag van f 1.300,- gevegd. De jaarlijkse lasten worden becijferd op f 89,-, de jaarlijkse inkomsten op f 88,-.³⁵ Men beoogde met het plaatsengeld dus geen winst te maken.

De toren na de sloop van beide gebouwen.

Bij Koninklijk Besluit van 11 april 1860 werd de verordening goedgekeurd. Zij trad op 1 juni 1860 in werking.³⁶

In verband met de in enkele delen van het Rijk heersende runderpest stelde de gemeenteraad op 29 september 1865 een tijdelijke verordening vast omtrent de in- en doorvoer van rundvee en het verkopen van rundvlees. Op 29 december 1866 werd de verordening wegens de in enkele gedeelten van het land voortdurend heersende veetyfus aangevuld met een bepaling waarbij de veehouders verplicht werden hun vee te laten beschrijven en merken.³⁷

Op 2 juni 1875 werd vastgesteld de Wet tot regeling van het toezicht bij het oprichten van inrichtingen, welke gevaar, schade of hinder kunnen veroorzaken [Hinderwet]. Ingevolge artikel 2 sub X zouden slachterijen van dierlijke stoffen onder de werking van de wet vallen.³⁸

Omdat het gemeentebestuur kennelijk van oordeel was dat het toezicht door deze wet voldoende gewaarborgd was, besloot de gemeenteraad op 19 mei 1881 dat ook buiten de vleeshal in bijzondere winkels of verkoopplaatsen vers vlees verkocht mocht worden. Als de ervaring leerde dat ook zonder hal voldoende toezicht gehouden kon worden, zou de vleeshal opgeheven kunnen worden. Het venten met vlees langs de huizen was verboden, evenals het uitstallen van vlees langs of op de stoepen der huizen.³⁹

Intussen had het bestuur van de St. Martinusparochie in 1880 aan de gemeenteraad het voorstel gedaan om zijnerzijds het naast de kerktoren staande woonhuis af te breken, mits de gemeente over zou gaan tot sloop van de vleeshal, die aan de andere zijde van de toren stond. Door de sloop van beide gebouwen zouden zowel de kerk als het marktplein een fraaier aanzien krijgen. Omdat daarbij grote belangen betrokken waren, werd de beslissing ten aanzien van dit voorstel in de raadsvergadering van 21 oktober 1880 aangehouden.⁴⁰ Voor de bouw van het woonhuis was destijds op 16 december 1652 vergunning verleend aan schepen Jan Wagemans.⁴¹

Op 5 januari 1882 besloot de gemeenteraad met het kerkbestuur een overeenkomst aan te gaan. De raad stelde daarbij enkele voorwaarden. Beide betrokken partijen zouden hun eigen gebouw afbreken, waarbij de van de vleeshal afkomstige materialen aan de gemeente zouden toevallen. Het kerkbestuur moest de sloop van het woonhuis begin 1883 gerealiseerd hebben. Aan weerszijden van de toren zou ten laste van het kerkbestuur op de buitenkant van de zijmuren van de kerk een ijzeren hek een weinig boogvormig naar buiten uitlopende, ter hoogte van $\pm 1\frac{1}{2}$ meter op een gemetseld voetstuk geplaatst worden. Ten laste van het kerkbestuur kwamen ook de kosten van alle noodzakelijke herstellingen aan de muren van de toren en het kerkgebouw. De tekening van het hek diende door het gemeentebestuur goedgekeurd te worden. Het terrein binnen het hek zou eigendom van het kerkbestuur zijn, doch daarop mocht geen gebouw worden opgericht, maar uitsluitend niet hoog opschietende beplantingen of een of andere gedenkzuil of standbeeld. Het overige gedeelte van het terrein buiten het hek, waarop hal en woonhuis gedeeltelijk gestaan hebben, zou aan het marktplein toegevoegd worden.

Op 11 mei 1882 ging de gemeenteraad akkoord met de concept-overeenkomst met het kerkbestuur en met de ingezonden tekening van het ijzeren hek.⁴²

In juni 1882 werd de overeenkomst gesloten, waarna in juli met de sloop van het woonhuis werd begonnen.⁴³ Op 25 mei was men al gestart met de sloop van de vleeshal.⁴⁴ Weert heeft dus 114 jaar lang, van 1768 tot 1882, de beschikking gehad over een stadsvleeshal.

BIJLAGE I

Lijst van pachters van plaatsen in de vleeshal in de periode 1768-1830

Naam	Jaren
Adriaen, Dirck	1775/76
Aecken, Andries van	1768/93

Aecken, Jacobus van	1793/95
Beelen, Hendrick (N)	1787/99, 1814/19, 1824/29
Beelen, Jan (N)	1768/77, 1782/91, 1795/99, 1805/14
Beelen, Lambert	1777/78, 1780/88, 1789/92, 1793/99
Beelen, Maria	1771/75, 1776/99, 1805/19
Boesen, Jacobus	1768/69
Bogget, Petrus van (N)	1824/29
Brangers, Jan	1805/24
Brangers, Petrus	1824/30
Claessen, Henricus	1768/72, 1775/82, 1790/92
Claessen, Jacobus	1784/85
Claessens, Joannes	1792/95
Cock, Reynier de	1768/1814
Cranenbroeck, Henricus	1768/71, 1772/82, 1788/89, 1791/92, 1793/94, 1795/99
Cuypers, Geurt	1770/71, 1772/74, 1783/86
Cuypers, Matthijs	1774/76
Davids, Jan Baptist	1774/75, 1776/78
Dolin, Francis	1768/69
Ekerschot, Petrus van	1805/14
Fijen, Wilhelmus (N)	1781/93, 1794/99, 1814/19
Geuns, Henricus	1783/88, 1793/95
Geuns, Peter	1773/75
Gijbels, Jan	1802/14
Hendricks, Peter	1775/77
Hobus, Cristoffel	1775/76
Hobus, Jan	1768/75, 1776/95
Hobus, Lambert	1768/70, 1772/83
Hobus, Peter	1769/70, 1774/75
Hooggraefs, Jan (N)	1805/19
Janssen, Jacobus	1805/14
Kessels, Jan (N)	1794/99, 1814/29
Ketelbeters, Simon	1771/76, 1777/78, 1782/99
Kirkels, Johan	1824/29
Kistemaeckers, Francis	1768/69
Knaepen, Jacobus (N)	1776/85, 1790/99, 1805/14
Kneepkens, Casper	1775/76, 1783/99, 1805/14
Kneepkens, Peter	1768/75, 1777/83
Laemers, Godefridus	1776/78
Lierop, Jan van	1829/30
Meewis, Mathijs	1829/30
Michiels, Jan (N)	1814/29
Michiels, Michiel	1769/99, 1805/14
Peeters, Jacobus (N)	1814/29
Peeters, Jan	1768/69
Prinsen, Nicolaes	1768/74, 1775/78, 1784/91, 1794/95
Prinsen, Rochus	1768/69, 1774/75, 1778/84
Reynders, Reynder	1769/1802
Reynders, wed. Reynder	1802/05
Reynen, Petrus	1805/14
Saers, Matthijs	1768/72, 1773/79, 1784/85, 1790/92
Schinckels, Jan	1773/88
Schinckels, wed. Jan	1790/92, 1793/99
Schinckels, Willem	1788/99, 1819/29
Schinckels, Willem (N)	1805/19, 1824/29
Sijben, Joseph (N)	1814/19, 1824/29
Smeets, Jan	1768/99
Smeets, Jan (Boshoven)	1782/85
Smeets, Lambert	1769/72
Smeets, Reynier	1768/74, 1775/76, 1777/82
Stienen, Jan (N)	1824/29

Stockmans, Antonius	1776/1802
Swurtjens, Hendrick	1793/94
Swurtjens, Lambert	1768/72, 1776/79, 1781/84, 1791/93, 1794/99
Theunissen, Andreas	1829/30
Theunissen, Jacobus	1814/19, 1824/29
Theunissen, Matthijs	1802/29
Thuyt, Jan van	1788/90
Vermeulen, Peter	1768/75, 1776/78, 1782/86, 1787/89
Vlemmens, Gerard	1824/29
Vlemminckx, Jan	1769/72
Vlemminckx, wed. Jan	1772/74
Vlemminckx, Matthijs	1774/78, 1783/1824
Voort, Peter van de	1771/72
Wagemans, Mathijs	1829/30
Wagemans, Petrus	1805/14

NB: Achter de namen van pachters van wie bekend is dat zij te Nederweert wonen, staat (N) vermeld.

BIJLAGE II

Lijst van pachters van plaatsen in de vleeshal in de periode 1831-1882

Naam	Jaren
Ackers, August	1876/77, 1878/82
Ackers, Peter Laurens	1877/78
Aspers, Antoon	1846/47, 1858/60
Brangers, Jan Mathijs	1863/71
Brangers, Peter	1831/32, 1834/35, 1836/37, 1843/44, 1851/53, 1858/61
Bruyn, Pieter de	1833/36
Frenken, Jan Cornelis	1843/44
Joosten, Jan (N)	1872/73
Kessels, Jan (N)	1831/36, 1838/40
Kneepkens, Frans	1869/70, 1871/73
Kneepkens, Martinus	1868/69
Kneepkens, Peter Jan	1857/58
Koppers, Peter Hubert	1880/82
Lierop, Jan van	1831/47
Lierop, Peter Jan van	1849/50, 1851/55, 1858/1882
Meewis, Adolf	1876/77
Meewis, Hendrik Sebastiaan	1845/82
Meewis, Jean Mathieu	1869/82
Meewis, Matthijs	1831/45
Michiels, Jan (N)	1831/37
Michiels, Michiel (N)	1838/39
Mierlo, Adriaan van	1875/82
Mooren, Mathijs	1832/33, 1846/49
Nouwen, Jan	1880/82
Peeters, Jacobus (N)	1842/44
Raymakers, Johannes	1874/77
Saes, Godefried	1852/61, 1862/82
Saes, Hubert	1854/55, 1860/61, 1862/68, 1871/73
Saes, Jan Matthijs	1832/50, 1851/61, 1862/66, 1868/69
Saes, Lodewijk Hubert	1855/60, 1864/71, 1875/79, 1880/82
Saes, Peter Jan	1861/62, 1869/70, 1875/82
Schinckels, Lambertus (N)	1846/47
Schinckels, Willem	1831/44
Schinckels, Willem (N)	1831/35, 1836/37, 1838/43, 1844/45
Sijben, Jacob (N)	1838/39, 1845/54, 1855/60
Sijben, Jan Mathijs (N)	1840/42, 1843/45, 1854/55
Sijben, Joseph (N)	1831/38

Simar, Jan Peter	1858/71
Steijvers, Joseph	1840/41
Stienen, Hendrik	1875/76
Stippen, Cornelis van	1858/59
Theunissen, Andreas	1841/47
Theunissen, Andries	1863/64
Theunissen, Antoon Hubert	1838/74
Theunissen, Jakob	1831/38
Theunissen, Jan Mathijs	1851/52
Theunissen, Matthijs	1831/35
Vlemmens, Gerard	1869/70, 1875/78
Vlemmens, Willem Antoon	1832/39, 1840/42, 1846/49, 1853/67
Wagemans, Louis	1869/70
Wagemans, Matthijs	1831/32, 1833/46
Wagemans, Peter Hubert	1846/69
Wagemans, wed. Peter Hubert	1870/73

NB: Achter de namen van pachters van wie bekend is dat zij te Nederweert wonen, staat (N) vermeld.

Noten

1. Gemeentearchief Weert (GAW). Oud-administratief Archief Weert (OAW), inv.nrs. 1629, 1630 en 2298.
2. OAW, inv.nr. 2631.
3. OAW, inv.nr. 2634 en GAW. Oud-rechterlijk archief van Weert, inv.nr. 3652.
4. OAW, inv.nr. 2299.
5. OAW, inv.nr. 2300.
6. OAW, inv.nr. 2753.
7. OAW, inv.nr. 2754.
8. Een Rijnlandse voet is 31,4 cm.
9. OAW, inv.nr. 3, fol. 86v.
10. OAW, inv.nr. 3, fol. 91v.
11. OAW, inv.nr. 3, fol. 90 en 91.
12. BERKVEN, A.M.J.A. Plakkatenlijst Overkwartier 1665-1794. Deel II. Staats-bezet en Oostenrijks Gelre (1702-1716; 1716-1794). Nijmegen, 1992, p. 341.
13. OAW, inv.nr. 2632.
14. OAW, inv.nr. 4, fol. 59v.
15. De opbrengst van de vleesaccijns is vergeleken met die der bieraccijns in de jaren zoals vermeld in: Jos F.A. Wassink. Het bier in Weert in de 17de en 18de eeuw, in: Weert in woord en beeld. Jaarboek voor Weert 1993, 61.
16. GAW. Nieuw-Archief Weert (NAW), inv.nr. 344.
17. NAW, inv.nr. 346.
18. NAW, inv.nr. 6.
19. NAW, inv.nr. 7.
20. NAW, inv.nr. 54.
21. NAW, inv.nr. 344.
22. Chaisehuisjes zijn ruimten waar de sjezen gestald werden die de parochiegeestelijken gebruikten, wanneer zij parochianen het laatste oliesel gingen toedienen.
23. NAW, inv.nr. 7.
24. NAW, inv.nr. 1273.
25. NAW, inv.nr. 7.
26. NAW, inv.nr. 344.
27. NAW, inv.nr. 1144.
28. NAW, inv.nr. 344.
29. NAW, inv.nr. 1274.
30. NAW, inv.nr. 62.
31. NAW, inv.nr. 344.
32. In de periode 1831-1859 varieerde het aantal verpachte plaatsen van vier tot veertien, in de periode 1860-1882 van vijf tot twaalf.
33. NAW, inv.nr. 13.
34. NAW, inv.nr. 1142.

35. NAW, inv.nr. 1275.
36. Staatsblad 95 van 1875.
37. NAW, inv.nr. 16.
38. NAW, inv.nr. 16 en GAW. Archief Parochie St. Martinus, inv.nr. 93.
39. GAW. Archief Parochie St. Martinus, inv.nr. 46.
40. NAW, inv.nr. 58.
41. OAW, inv.nr. 555.
42. NAW, inv.nr. 16.
43. GAW. Archief Parochie St. Martinus, inv.nr. 46.
44. NAW, inv.nr. 58.

Stichting Historisch Onderzoek
terug naar de website

Weert